

Date Printed: 04/22/2009

JTS Box Number: IFES_67
Tab Number: 88
Document Title: Gradansko Nadgaldanje Izbora
Document Date: 2003
Document Country: Montenegro
Document Language:
IFES ID: CE01185

* 1 B D 1 9 6 2 A - 3 7 5 2 - 4 6 8 4 - B F 0 B - 2 D 3 5 4 7 9 E B A 5 2 *

GRADANSKO

ADGLEDANJE

IZBORA

*Izveštaj sa Predsjedničkih izbora u Crnoj Gori
prvo i ponovljeno glasanje*

- 22. decembar 2002 - 9. februar 2003. -

Centar za monitoring

Građansko nadgledanje izbora

Cemi, 2003

**Građansko
nadgledanje
izbora**

IMPRESUM

Urednik izdanja:

Olivera Komar

Pripremili:

Prof. Dr Veselin Pavićević

Prof. Dr Srđan Darmanović

Olivera Komar

Pavle Gegaj

Đuro Stojanović

Boško Nenezić

Vladan Radunović

Zlatko Vujović

Izdavač:

Centar za monitoring CEMI

Za izdavača:

Zlatko Vujović

Adresa:

Crnogorskih serdara bb

81000 Podgorica

Telefoni:

081/634-561, 081/634-427, 067/620-923

Web site:

<http://www.cemi.cg.yu>

e-mail: cemi@cg.yu

Pokrovitelji projekta:

NPA - Norveška narodna pomoć

Ambasada Švajcarske

Ambasada Njemačke

Telekom Crne Gore

MONET

Prepress:

Adil Tuzović

Tiraž:

500

PREDGOVOR

Centar za monitoring Cemi je u saradnji sa partnerskom organizacijom Centrom za slobodne izbore i demokratiju CeSID iz Beograda sproveo građansko nadgledanje Predsjedničkih izbora u Crnoj Gori koji su održani 22. decembra 2002. godine (prvo glasanje) i 9. februara 2003. godine (ponovljeno glasanje). Izvještaj o realizaciji ovog projekta se sastoji iz 4 dijela: pravni i politički okvir i učinci izbora uz koji kao prilog stoje prethodni i izmijenjeni tekst Zakona o izboru predsjednika, zatim izvještaji o primjeni PPVT metode prebrojavanja glasova, o toku izbora i poštovanju izborne procedure, te odnosima sa javnošću.

Ovoga puta CEMI je odlučio da primijeni metod parcijalnog paralelnog prebrojavanja glasova tzv. PPVT (Partial parallel vote tabulation) za razliku od prethodnih vanrednih parlamentarnih izbora kada je prilikom nadgledanja izbora korišćen PVT metod (Parallel vote tabulation). Do ove odluke je došlo iz razloga što je procijenjeno da je ovoga puta za uspjeh izbora bila presudna izlaznost birača koja se jednako precizno i efikasno mogla projektovati korišćenjem PPVT metode. Tako je i bilo. Na oba glasanja građani su kontinuirano informisani o procentu izlaznosti po opštinama, a već u 22:00 časa saopštene su konačnu projekciju rezultata izbora i izlaznosti birača.

U cilju pravovremenog informisanja građana CEMI i CeSID su organizovali ukupno 8 konferencija za medije, tokom cijelog dana. Na tim konferencijama građani su informisani o uočenim nepravilnostima, neotvorenim biračkim mjestima na ponovljenom glasanju i izlaznosti. Na prvom glasanju smatrali smo da direktno upoređivanje izlaznosti birača sa Parlamentarnim izborima nije moguće zbog specifičnosti ovih izbora, međutim na ponovljenom glasanju postojao je uporedan materijal pa smo odlučili da počev od konferencije u 10 časova vršimo poredenje izlaznosti u odnosu na prvo glasanje. Time je informacija o izlaznosti, smatramo, bila potpuna.

Jedna od novina na ovim izborima bila je saradnja sa MONET-om, prvim crnogorskim operaterom mobilne telefonije. CEMI i MONET su organizovali poseban telefonski servis putem koga su se građani u toku izbornog dana pravovremeno i kontinuirano mogli informisati o podacima koji su prikupljeni u PPVT centru.

Tim CEMI-ja koji su činili: *Zlatko Vujović*, koordinator projekta, *Đuro Stojanović*, koordinator mreže, *Pavle Gegaj*, koordinator za PVT, *Vladan Radunović*, ko-

ordinator za administraciju, *Boško Nenezić*, koordinator za odnose sa javnošću, *Olivera Komar*, koordinator za izbornu proceduru i *Boban Čelebić*, koordinator za računarsku podršku još jednom je uspješno sproveo građansko nadgledanje izbora i postignutim rezultatima potvrdio značajnu ulogu koju ova organizacija igra u reformi izbornog procesa u Crnoj Gori.

Ovo je prilika da se još jednom zahvalimo svima onima koji su podržali Centar za monitoring i doprinijeli uspješnoj realizaciji projekta građanskog nadgledanja Predsjedničkih izbora, a to su:

- Pokrovitelji projekta: *Norveška narodna pomoć – NPA, Ambasada Švajcarske i Ambasada Savezne Republike Njemačke;*

- Generalni sponzori projekta: *Crnogorska komercijalna banka, MONET i Telekom Crne Gore;*

- Sponzori projekta: *Internet centar Juventas i CHIP Computers;*

- Programski savjet CEMI-ja na čelu sa *prof. Dr Veselinom Pavićevićem i prof. Dr Srđanom Darmanovićem;*

- *svim CEMI-jevim posmatračima* koji su kao i do uvijek sada predano i profesionalno odradili svoj dio posla i time učinili još jedan korak naprijed vraćanju povjerenja i demokratizaciji izbornog procesa u Crnoj Gori.

Posebno se zahvaljujemo našem stalnom partneru **Centru za slobodne izbore i demokratiju CeSID** iz Beograda.

Neuspjeli Predsjednički izbori u Crnoj Gori još jednom su dokazali potrebu za kompletnom reformom izbornog zakonodavstva na koju Centar za monitoring već odavno poziva. Postojeće zakonodavstvo se pokazalo kao nedovoljno efikasno. Iznudena promjena Zakona o izboru predsjednika Republike neće biti dovoljna. Crnoj Gori treba stabilan pravni okvir u kome će se održavati izbori i profesionalna izborna administracija koja će sprovođiti izbore, dok će predstavnici političkih partija biti samo posmatrači, a ne osnovni nosioci sprovođenja izbornog procesa.

Uzimajući u obzir sve to Centar za monitoring, kao jedina domaća organizacija koja ima iskustva sa izradom izbornih zakona (CEMI je izradio Model zakona o finansiranju političkih partija i Model zakona o biračkim spiskovima), spreman je da stavi svoje tehničke i ljudske resurse na raspolaganje timu koji će raditi na reformi izbornog zakonodavstva, a u kojem će CEMI imati svog predstavnika.

Olivera Komar
Program koordinator CEMI-ja

Dr Veselin Pavićević
Dr Srđan Darmanović

PRAVNO-POLITIČKI OKVIR I UČINCI PREDsjedNIČKIH IZBORA U CRNOJ GORI - 22. decembar 2002. - 09. februar 2003.

1. Pravno-politički okvir

Osnovni normativni okvir izbora za predsjednika Republike u Crnoj Gori čine zakoni i podzakonski akti koje, na osnovu zakona i u okviru svoje nadležnosti donosi Republička izborna komisija. Kad su u pitanju zakoni, riječ je o: (1) Zakonu o izboru predsjednika Republike, (2) Zakonu o izboru odbornika i poslanika i (3) Zakonu o biračkim spiskovima. Zakon o izboru predsjednika Republike na snazi je, bez izmjena i dopuna, od oktobra 1992. godine.¹ Zakon o izboru odbornika i poslanika donijet je 1998. godine i od tada je noveliran u nekoliko navrata 1998, 2000, 2001, a u toku 2002. godine u kojoj su održani prijevremeni parlamentarni izbori, čak u dva navrata. Zakon o biračkim spiskovima usvojen je početkom 2000. godine. Prateći propisi koje donosi Republička izborna komisija uređuju tehnička pitanja od značaja za sprovođenje izbora (npr. propisivanje obrazaca za izborni materijal, pravila o radu biračkih odbora, uputstva o mjerama za obezbjeđivanje tajnosti glasanja i dr.).

1. "Službeni list RCG", br. 49/92, od 14. oktobra 1992. godine.

Upućenost jedne na drugu zakonsku materiju,² imajući u vidu vrijeme njihovog nastajanja, samo po sebi je pred zakonodavcem i organima za sprovođenje ovih izbora otvarala brojne dileme i stvarala ozbiljne probleme.

Skupština, proizašla iz prijevremenih parlamentarnih izbora - oktobra 2002, započela je svoj mandat sjednicama koje su karakterisale, prije svega, efikasnost u radu (brojne tačke u dnevnom redu okončavane se bez rasprave), uz to i nerijetko jednoglasno usvajanje odluka. Najveći doprinos tom i takvom načinu rada dala je opozicija koja je bojkotovala sjednice parlamenta. U takvoj atmosferi moć parlamentarne većine može da dovede i do izvjesnog opuštanja koje, ponekad, završava i ignorisanjem elementarnih pravila kojih se jedan zakonodavac pridržava čak i po inerciji. Upravo takav slučaj je zabilježen je tokom četvrte sjednice drugog redovnog zasjedanja crnogorskog parlamenta održane 22. novembra 2002, kad je zakonski akt dopunjen aktom niže pravne snage, odnosno odlukom. Riječ je o aktima koji se odnose na sprovođenje raspisanih izbora za predsjednika Republike. Parlament je, naime, usvojio Odluku kojom se mijenja odredba Zakona o izboru odbornika i poslanika, čije se pojedine odredbe primjenjuju u postupku predsjedničkih izbora. U konkretnom slučaju u pitanju je odredba iz člana 118 (15) navedenog zakona koja glasi: "Izuzetno, izbore koji će se održati do 31. decembra 2002. godine sprovedeće organi za sprovođenje izbora imenovani u skladu sa prelaznim i završnim odredbama ovog zakona." Tekst Odluke glasi: "Izbore za predsjednika Republike Crne Gore, koji su raspisani za 22. decembar 2002. godine, do završetka izbornog procesa, sprovedeće organi za sprovođenje izbora, imenovani u skladu sa prelaznim i završnim odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika ("Službeni list RCG", br. 46/02)."

Ne ulazeći u motive koji su opredijelili zakonodavca na ovakav postupak, nameće se, samo po sebi, pitanje zbog čega se isti cilj nije postigao kroz jedino dozvoljenu formu - zakonom o dopuni postojećeg zakona. Primjera radi, ovaj akt bi sadržao samo dva člana. U prvom bi se moglo konstatovati da se u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika ("Sl. list RCG", br. 46/02), u članu 15, poslije riječi *2002. godine*, dodaju riječi *odnosno do završetka izbora za predsjednika Republike, koji su raspisani za 22. decembar 2002. godine*. Drugim članom, naravno, bio bi propisan rok stupanja na snagu predmetnog akta.

Eventualno obrazloženje da bi se na taj način kršilo jedno drugo pravilo, tj. da nije demokratski nakon raspisivanja izbora mijenjati odredbe na osnovu kojih se oni provode, mada se u načelu doima kao korektno, u konkretnom slučaju treba dovesti u sumnju. Naime, sasvim je sigurno da bi suprotno ponašanje proizve-

2. Primjere radi, članom 10 Zakona o izboru predsjednika Republike je predviđeno da: "Odredbe Zakona o izboru odbornika i poslanika koje se odnose na: izorno pravo, utvrđivanje i oglašavanje liste kandidata, predstavljanje kandidata, način organizovanja izbora, glasanje na biračkom mjestu i zaštitu izbornog prava, shodno se primjenjuju na izbor predsjednika Republike, ako ovim zakonom nije drugačije određeno."

lo manje formalno-pravnih posljedica od ovih koje su učinjene. Naročito kad se ima u vidu činjenica da je identična situacija sadržana u osnovnom aktu.³ Ovako, pod pretpostavkom da su se predsjednički izbori voljom birača uspješno okončali na ponovljenom glasanju zakazanom za 9. februar 2002. godine, njihov konačan ishod mogao je zavisiti od odluke Ustavnog suda. Očigledno, ovaj problem bi kudikamo bio manji da parlament povodom njega nije ni odlučivao.

Prethodno navedeno, međutim, nije označilo i kraj problema pred kojima se našao zakonodavac u vezi sa normativnom uredenosti izbora za predsjednika Republike.

Cijeneci posljedice najavljenog bojkota predsjedničkih izbora od strane opozicije, Skupština je na narednoj, petoj sjednici redovnog zasjedanja (sjednica je održana 2. decembra) za predmet svog odlučivanja imala i pitanje u vezi autentičnog tumačenja odredbi tri stava u okviru dva člana Zakona o izboru odbornika i poslanika. Značaj problema o kome se Skupština imala izjasniti dodatno je osnažen činjenicom da se ista, po prvi put od kad djeluje u višestranačkom sastavu, upustila u ovu radnju. Predlozi koje je tim povodom zauzeo njen Zakonodavni odbor usvojeni su bez diskusije, odnosno Skupština je usvojila Predlog autentičnog tumačenja člana 16 st. 2 i člana 18 ovog zakona kao i Predlog odluke o odbijanju davanja autentičnog tumačenja njegovog člana 16 st. 1.⁴

Sušтина problema kojima se u konkretnom slučaju bavio parlament zapravo je tumačenje po kome je za uspjeh predsjedničkih izbora neophodno da na birališta izađe najmanje 50%+1 birača upisanih u jedinstveni birački spisak na nivou republike. Ispunjenje navedenog cenzusa neophodno je i u slučaju neuspjelog prvog kruga glasanja, odnosno u ponovljenom glasanju (neka vrsta prava na "popravni ispit"), dok u eventualnom drugom krugu izbora taj uslov nije nužan za nji-

3. "U javnom interesu je da se, u skladu sa članom 109. stav 2 Ustava Republike Crne Gore (*Izuzetno, pojedine odredbe zakona, ako to zahtjeva javni interes, utvrđen u postupku donošenja zakona, mogu imati povratno dejstvo.*), odredbe ovog zakona primijene na već raspisane prijevremene izbore za poslanike Skupštine Republike Crne Gore, izbore za odbornike Skupštine glavnog grada - Podgorice i izbore za odbornike skupštine opštine Tivat." (Čl. 126/23/ Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika - "Službeni list RCG", br. 46/02").

4. Tekst odredbi člana 16 Zakona glasi:

Ako je na izborima za predsjednika Republike glasalo manje od polovine ukupnog broja građana Republike, upisanih u birački spisak, glasanje se ponavlja.

Ako na ponovnom glasanju glasa manje od polovine ukupnog broja građana iz stava 1. ovog člana, ponavlja se cijeli izborni postupak. Tekst odredbi člana 18 Zakona glasi:

Ako nijedan kandidat ne dobije broj glasova predviđen u članu 17. ovog zakona, glasanje se ponavlja za 14 dana, i to između dva kandidata koji su dobili najveći broj glasova.

Ako neki od kandidata iz stava 1. ovog člana, odustane od izbora, pravo da bude ponovo biran stiže kandidat koji je sjedeći po broju dobijenih glasova u prvom izbornom krugu.

U slučaju da zbog odustajanja kandidata koji, u smislu stava 2. ovog člana, imaju pravo učestvovati na ponovljenom izboru, ostane samo jedan kandidat, taj kandidat se smatra izabranim.

Na ponovnom izboru izabran je kandidat koji je dobio veći broj glasova. Ako na ponovnom izboru oba kandidata dobiju jednak broj glasova, ponavlja se cio izborni postupak.

hovo uspješno okončanje. Do drugog kruga ovih izbora dolazi isključivo u situaciji kad u jednom od dva prethodno navedena slučaja (tzv. prvi krug i ponovljeno glasanje), uz ostvarenje propisanog cenzusa, nijedan predsjednički kandidat nije dobio apsolutnu većinu palih glasova. Tada se, dakle prilikom drugog izbornog kruga, a potencijalno moguće trećeg izlaska na birališta, birači opredjeljuju između dva kandidata koji su prethodno osvojili najviše glasova. Pobjednikom izbora smatra se kandidat koji je osvojio većinu glasova, bez obzira na ukupan broj birača koji je glasao.

U međuvremenu, Zakonodavni odbor je prihvatio tumačenje koje otklanja još jednu nepreciznost, odnosno pravnu prazninu. Riječ je o karakteru izbornog postupka sa stanovišta međusobnog odnosa pojedinih njegovih faza, definiranih kao prvi i drugi krug izbora. Naime, važeći Zakon ne daje decidno određenje da li je u pitanju jedinstven ili odvojen izborni postupak. Ova se činjenica pokazala veoma značajnom u prethodnim predsjedničkim izborima održanim 1997. godine kad je između dva kruga izbora došlo do promjena u biračkom tijelu koje su "gubitničkom" strani poslužile, navodno, kao isključivi povod za osporavanje regularnosti čitavog toka izbora. Ovaj problem registrovan je tada i od strane predstavnika OEBS-a kao jedan od prioriteta u inovaciji normativne regulative izbora za predsjednika Republike. No, kako do toga nije došlo, Zakonodavni odbor se priklonio tumačenju da se u konkretnom slučaju radi o jedinstvenom izbornom procesu te da, s tim u vezi, nije dozvoljeno mijenjanje biračkog spika između između tzv. prvog i drugog kruga izbora. Primjenjujući analogno odgovarajuće norme iz Zakona o biračkim spiskovima,⁵ nadležni organ (Republički sekretarijat za razvoj) zaključio je birački spisak 25 dana prije dana održavanja izbora. Oslanjajući se na isti izvor RIK je 10 dana potom svojim rješenjem oglasila konačno zaključenim birački spisak za ove izbore. Praktična posljedica ove odluke očitovala se u nepromijenjenom biračkom spisku u intervalu od 12. decembra 2002. do 9. februara 2003. godine.

Naredni problemi neprecizne normativne uređenosti ovog izbornog postupka pojavili su se pred Republičkom izbornom komisijom. RIK je, s obzirom da ni to nije Zakonom uređeno, morala donijeti odluku o datumu održavanja ponovljenog glasanja nakon što prvi kruga izbora nije uspio. Po prvi put u radu ovog organa, u sastavu koji je funkcionisao za ove izbore, došlo je u procesu odlučivanja do značajnije nesaglasnosti. Odluka da se ponovljeno glasanje obavi 45 dana nakon prvog kruga izbora donesena je relativnom većinom glasova.

RIK se u sličnoj situaciji našla ponovo uoči, odnosno nakon održavanja ponovljenog glasanja održanog 9. februara 2003. Naime, vremenske nepogode koje su vladale u Crnoj Gori, naročito u pojedinim opštinama u njenom sjevernom

5. Radi se o članu 12, st. 1 i članu 13 st. 1 Zakona o biračkim spiskovima, "Sl. list RCG", br. 14/00, 18/00.

dijelu, i mnogo prije dana određenog za ponovljeno glasanje, onemogućile su nesmetano i regularno održavanje izbora na jednom broju biračkih mjesta. Komisija je odlučila da se izbori ne odgađaju, uz obavještenje da će povodom toga naknadno donijeti *odgovarajuću odluku*. Izbori su provedeni i na njima je na 1.019 biračkih mjesta, glasalo 213.142 birača, odnosno 47.5% od ukupnog broja registrovanih na ovim biračkim mjestima. Na ponovnom glasanju nije otvoreno 78 biračkih mjesta; dva biračka mjesta su zatvorena zbog prekida glasanja, a sa tri biračka mjesta nijesu dobijeni zapisnici o radu biračkih odbora. Ukupan broj građana koji ostvaruju svoje biračko pravo na ovim biračkim mjestima iznosio je 8.050.

Imajući u vidu navedene pokazatelje, odnosno činjenicu da se i pod pretpostavkom apsolutne participacije u izborima birača koji nijesu glasali ne može ispuniti Zakonom propisani opšti uslov za punovažnost izbora o potrebi izlaska najmanje polovine ukupnog broja građana Republike upisanih u birački spisak (228.491), Republička izborna komisija, na sjednici održanoj 14. februara 2003. godine, donijela je odluku da se izborni postupak za izbor predsjednika Republike ponovi u cjelosti. Međutim, ovu odluku RIK je, nakon opsežne rasprave i glasanja ponavljanog u tri navrata, donijela tijesnom većinom glasova. RIK se, naime, našla u situaciji da mora donijeti odluku povodom stvari za koje nema precizna zakonska ovlaštenja. U čemu se zapravo sastojao problem u vezi sa navedenom odlukom, najbolje ilustruje saopštenje za javnost koje je tim povodom izdala Republička izborna komisija. Tekst saopštenja glasi:

"Na sjednici Republičke izborne komisije, koja je održana 14. februara 2003. godine, povodom utvrđivanja rezultata ponovnog glasanja za izbor predsjednika Republike, koje je održano 9. februara 2003. godine, a zbog okolnosti koje su se pojavile tokom ponovnog glasanja, koje zakonodavac nije razriješio, bila su zastupljena dva stava koja se, u bitnom, sastoje u sljedećem:

Prvi, da se, zbog nemogućnosti ispunjavanja Zakonom propisanog opšteg uslova za punovažnost izbora da glasa najmanje polovina ukupnog broja građana upisanih u birački spisak Republike, glasanje na biračkim mjestima koja nijesu otvorena 9. februara 2003. godine, ne sprovodi. Nesprovedenjem glasanja na navedenim biračkim mjestima, pri činjenici da se ne može ispuniti opšti uslov za punovažnost izbora, ne uskraćuje se Ustavom zagarantovano biračko pravo građana koje ostvaruju na ovim biračkim mjestima, jer bi građani, faktički, samo glasali, a ne i birali, te da razlozi zbog kojih ova biračka mjesta nijesu otvorena (vremenske nepogode) i dalje postoje i mogli bi glasanje učiniti neizvjesnim i, samim tim, obesmisлити čitav izborni postupak.

Drugi, da glasanje na biračkim mjestima, koja nijesu otvorena 9. februara 2003. godine, treba sprovesti, odnosno da Republička izborna komisija odredi datum ponovnog glasanja i time omogućiti građanima, koji glasaju na tim biračkim mjestima, da ostvare svoje Ustavom zagarantovano biračko pravo.

Republička izborna komisija, većinom glasova donijela je odluku da se ponovno glasanje na biračkim mjestima koja nijesu otvorena 9. februara, ne sprovodi, jer ne može biti ispunjen Zakonom propisani uslov za punovažnost izbora, odnosno da se, saglasno Zakonu, cijeli izborni postupak ponovi. Ovo iz razloga što jedino donošenje ovakve odluke omogućava građanima koji smatraju da im je povrijeđeno biračko pravo da pokrenu postupak za zaštitu svojih prava pred nadležnim državnim organima."

Na svojoj redovnoj sjednici od 5. marta 2003. godine, Ustavni sud Crne Gore je razmatrao ustavnu žalbu koju je povodom navedene odluke RIK-a podnijela grupa građana koja nije bila u prilici da sudjeluje na izborima 9. februara. Sud je u prethodnom postupku utvrdio da ima elemenata za ustavnu žalbu, istu uzeo u postupak i nakon rasprave jednoglasno odlučio da je odbije. Prema našem saznanju (u vrijeme pisanja ovog izvještaja konačan tekst ovog akta još nije bio napisan), Sud je prihvatio navode iz obrazloženja odluke RIK-a, naročito u dijelu da se u konkretnom slučaju ne radi o povredi Ustavom zagarantovanog biračkog prava, imajući u vidu da bi građani, *faktički, samo glasali, a ne i birali*.

Navedeni problemi, naročito činjenica da se parlament upustio u autentično tumačenje, ukazuje istovremeno i na potrebu sveobuhvatne i temeljite reforme, ne samo zakonske regulative u vezi izbora predsjednika Republike, već cjelokupnog izbornog zakonodavstva u Crnoj Gori. Uostalom, konkretna situacija o kojoj je ovdje riječ isključivo je rezultat rada zakonodavca koji u trenutku stvaranja norme (1992. godina) nije ni pretpostavljao mogućnost neuspjeha ovih izbora.

2. Politički učinci

Predsjednički izbori održani u decembru 2002. i februaru 2003. godine, prema očekivanju - nijesu uspjeli. Kao i u Srbiji, ni crnogorskim biračima nije pošlo za rukom da dostignu apsurdni zahtjev koji postavlja važeći Zakon o izboru predsjednika Republike - da je za validnost izbora neophodno da na njih izađe više od 50% ukupnog biračkog tijela. Ovaj zahtjev u sebi implicitno sadrži otvoreni poziv na bojkot i opozicione partije su tu okolnost ovoga puta iskoristile. U korist njihovog poziva na bojkot radila je jednostavna matematika: čak i u zemlji kao što je Crna Gora, koja ima prilično nizak nivo standardne izborne apstinencije (u prosjeku oko 25%), efektivni bojkot izbora nije tako teško organizovati ako su oni koji pozivaju bojkot iole politički snažni. Pored standardnih apstinenata zagovornici bojkota izbora u Crnoj Gori treba da ubijede svega 25-30% birača da ne izađu na birališta i ovi će propasti. A, kao što znamo ne samo sa prethodnih nego i sa ranijih parlamentarnih ili lokalnih izbora, zagovornici bojkota - Koalicija SNP-SNS-NS i LSCG, imali su do sada podršku preko 30% ukupnog biračkog tijela (od-

nosno preko 40% onih koji izlaze na izbore).

Objašnjenja koja su za neuspjeh predsjedničkih izbora svojim čitaocima ponudile neke poznate inostrane medijske kuće - da su birači generalno razočarani u političku klasu koja ne uspijeva da im obezbijedi bolji životni standard, da su umorni od izbora i politike i sl, tačna su samo načelno, onoliko koliko bi bila tačna u bilo kojoj relativno siromašnoj zemlji. U Crnoj Gori, gdje je osnovna politička linija rascjepa vezana za državno pitanje i gdje su dva politička bloka jasno polarizovana i suprotstavljena, ovakva objašnjenja nemaju suštinsku važnost. Da je opozicija imala svoga koliko-toliko kredibilnog predsjedničkog kandidata, bio on partijska ili nepartijska ličnost, vjerovatno je da bismo ponovo bili iznenađeni veoma visokim nivoom izborne participacije i umor od izbora i politike, kao i generalno nepovjerenje u političku klasu - čak iako, bar jednim dijelom, realno postoje u osjećanjima ljudi - vjerovatno se ne bi ni pominjali nakon izbornog nadmetanja.

S druge strane, moguće je da bi izlazak na birališta bio nešto veći da se u periodu nakon parlamentarnih izbora nijesu pojavile izvjesne pukotine u vladajućoj koaliciji ili da na vidjelo nije izbila jedna neprijatna i prosječnom ljudskom moralu i ukusu krajnje odbojna afera. Doduše, ovo je samo jedna pretpostavka koju je teško dokazati ili provjeriti. Kada se ima u vidu ogroman broj glasova koji je, i pored svega toga, pa i pored nekih poteza koje je sam učinio u finišu svoje kampanje uoči prvog kruga glasanja, dobio kandidat vladajuće koalicije, pitanje je da li je u uslovima bojkota bilo uopšte moguće dostići nedostajući broj glasova.

Svaki važniji politički događaj, a izbori kao jedan od centralnih političkih događaja u svakoj zemlji, proizvode određene političke učinke i posljedice. Poslije izbora, makar po slovu zakona i neuspješnih, podvlači se crta i analiziraju efekti. Šta bi se mogli navesti kao osnovni efekti ovih neuspjelih crnogorskih predsjedničkih izbora?

Najveći dobitnik izbora je svakako sam neizabrani pobjednik - predsjednički kandidat vladajuće koalicije Filip Vujanović. Iako već godinama jedan od najvažnijih funkcionera najjače partije - ministar unutrašnjih poslova i pravde, zatim premijer i konačno aktuelni predsjednik Skupštine, Vujanović nije harizmatički lider i vjerovatno ga niko u biračkom tijelu tako ne doživljava. Činjenica da je, uprkos tome, na ovim izborima dobio više glasova nego koalicija DPS-SDP na oktobarskim parlamentarnim izborima 2002, te da je dobio više glasova nego što su u prvom krugu predsjedničkih izbora 1990, 1992 i 1997. godine dobijali Bulatović i Đukanović, predstavlja za njega izuzetan lični uspjeh. Stvar je, razumije se, u krajnjem odradila moćna izborna mašinerija DPS-a, a birači vladajuće koalicije pokazali su se u najvećem broju kao veoma disciplinovani. Ipak, svaki personalizovani izbori kakvi su predsjednički, uvijek su i odnos biračkog tijela prema određenom kandidatu i sa tog stanovišta Vujanović može da bude veoma zadovoljan.

Za mnoge posmatračke izbora otvorilo se, odmah nakon saopštavanja prvih rezultata, logično pitanje: kako je, sa stanovišta ukupno dobijenih glasova, Vujanović uspio da premašio trijumfalni rezultat vladajuće koalicije sa oktobarskih parlamentarnih izbora? Ovo tim prije ako se imaju u vidu već pomenuti problemi i autogolovi vladajuće koalicije uoči i tokom ovog izbornog procesa.

Osnovni zaključak koji se nameće je da je *vladajuća koalicija uspjela da u izrazito visokom procentu sačuva svoje biračko tijelo*. Ovo tim prije, imajući u vidu nivo participacije prilikom prvog (45.9%) i drugog kruga glasanja (47.5%).

Izvjestan pad u odnosu na oktobarske izbore zabilježen je u onim sredinama (Cetinje, Kotor, Bar, Tivat, donekle Nikšić) gdje vladajuću koaliciju podržava biračko tijelo naglašenog pro-independističkog usmjerenja. Za dio ovog biračkog tijela problemi unutar vladajuće koalicije, ponovna pojava monopolskog lica DPS-a i, mi vjerujemo, naročito iznenađujući odlazak predsjedničkog kandidata ove koalicije u samom finišu kampanje uoči prvog kruga glasanja, bukvalno na poklonjenje srpskom mitropolitu u Crnoj Gori, vjerovatno su predstavljali zvono na uzubunu. To je možda bio i motiv da na ovim izborima, koji u sebi nijesu nosili neki poseban politički rizik, izreknu "svojima" jednu vrstu ozbiljne opomene.

Ti i još neki drugi nedostajući glasovi ne samo da su nadoknađeni nego i premašeni *u sredinama gdje manjine čine značajan dio biračkog tijela*. Glasaci albanskih nacionalnih partija ili pak oni koji su u oktobru podržali neku od dvije bošnjačke koalicije, na ovim izborima nijesu imali svoga autentičnog kandidata. Za veliki dio njih Filip Vujanović je bio prirodan izbor. Stranke manjinskih naroda u Crnoj Gori i u najtežim vremenima u prethodnoj deceniji vodile su veoma umjerenu politiku, politiku razumnih kompromisa sa predstavnicima političke većine i politiku suštinske lojalnosti crnogorskoj državi. Za takvo biračko tijelo glasanje za kandidata vladajuće koalicije, na izborima na kojima nemaju "svoga" kandidata, predstavlja samo prirodan nastavak ove umjerene orijentacije i politike kompromisa unutar jedne multinacionalne države. Zato brojke koje pokazuju da je Vujanović dobio od jedne do tri i po hiljade više glasova nego njegova koalicija u oktobru u Plavu, Rožaju, Ulcinju i Podgorici, djeluju sasvim logično. U stvari, Vujanović je na ovim izborima dobio otprilike isto onoliko glasova koliko je na parlamentarnim izborima dobio današnji vladin blok u crnogorskom parlamentu (koalicija DPS-SDP plus albanske nacionalne partije), što još jednom svjedoči o tome koliko su pomjeranja u crnogorskom biračkom tijelu spora i neznatna. Izuzetak od ovoga pravila je značajan rast kandidata vladajuće koalicije u Pljevljima, što govori da je možda bilo i nekih "prelivanja" sa "protivničke" strane, ali i ako ih je bilo, ona svakako nijesu znatna i Vujanovićev rezultat ne temelji se na njima.

Iako uspješni u svom bojkotu, opozicione partije nijesu iz te akcije izvukle nikakvu političku korist. *Štaviše, zaradile su više negativnih nego pozitivnih poena*. Navukli su na sebe kritiku OEBS-a i negativan stav State Department-a, omogućići-

le vladajućoj koaliciji da još jednom demonstrira svoju izbornu snagu i otvorili vrata za prigovor da njihova odluka nije proizvela ništa dobro osim bespotrebnog trošenja državnog novca.

Neuspjeli predsjednički izbori ne mogu u Crnoj Gori proizvesti političke posljedice kakve potresaju političku scenu Srbije. U Beogradu su oba neuspjela pokušaja tamošnjih predsjedničkih izbora predstavljali još po jedan element u složenom mozaiku teške borbe za vlast između premijera i predsjednika. Neizbor predsjednika u Srbiji otvorio je mnogo složenija politička pitanja nego u Crnoj Gori, jer se bitka prosto vodi na mnogo širem političkom frontu. Ovdje su se stvari, u krajnjem slučaju, svodile na tehničko pitanje: da li će predsjednik biti izabran prije ili nakon što parlament ukloni spornu klauzulu koja zahtijeva izlasnost od preko 50%, odnosno da li će državni novac za organizovanje izbora biti potrošen još jednom ili dvaput. Sam rezultat jedva da je u pitanju.

Politička dinamika u Crnoj Gori vraća se posle neuspjelih predsjedničkih izbora tamo gdje je bila i prije njih. Na pitanje odnosa unutar stranaka vladajuće koalicije, odnosno (ne)sposobnost njihove vlade da sprovede neophodne reforme. Predsjednički izbori niti su pomogli niti odmgli u tom pogledu.

ZAKON O IZBORU PREDSJEDNIKA REPUBLIKE

(po kome su održani Predsjednički izbori Decembar 2002 - Februar 2003)
(Objavljen u „Sl. listu RCG“, br. 49/92, 50/92 i 30/97)

I. OPŠTE ODREDBE

Član 1

Predsjednika Republike Crne Gore (u daljem tekstu: predsjednik Republike) biraju građani na opštim izborima, neposredno i tajnim glasanjem, na vrijeme od 5 godina.

Član 2

Pravo da bude biran za predsjednika Republike ima jugoslovenski državljanin koji je navršio 18 godina života i koji ima prebivalište na teritoriji Republike, najmanje godinu dana prije dana održavanja izbora.

Član 3

Izbore za predsjednika Republike raspisuje predsjednik Skupštine Republike Crne Gore.

Odlukom o raspisivanju izbora određuje se dan održavanja izbora.

Od dana raspisivanja do dana održavanja izbora ne smije proteći manje od 60, ni više od 90 dana.

Član 4

Postupak izbora predsjednika Republike sprovode Republička izborna komisija, opštinska izborna komisija i birački odbori, nadležni za izbore odbornika i poslanika.

II. PREDLAGANJE KANDIDATA

Član 5

Kandidate za predsjednika Republike predlažu političke stranke, odnosno grupe građana, na osnovu potpisa najmanje 2000 birača.

Pojedina politička stranka, odnosno grupa građana može predložiti najviše jednog kandidata za izbor predsjednika Republike.

Dvije ili više političkih stranaka mogu predložiti zajedničkog kandidata.

Član 6

Potpisi birača prikupljaju se na propisanom obrascu u koji se unosi: ime i prezime kandidata, datum rođenja, zanimanje i prebivalište. Ovi podaci na istom obrascu, unose se i za svakog potpisnika predloga.

Birač može svojim potpisom, podržati samo jednog kandidata za predsjednika Republike.

Član 7

Predlog kandidata za predsjednika Republike podnosi se Republičkoj izbornoj komisiji, najkasnije 20 dana prije dana održavanja izbora.

Uz predlog kandidata iz stava 1 ovog člana, obavezno se podnose:

pismena izjava kandidata o prihvatanju kandidature;

potvrda o biračkom pravu kandidata;

potvrda o mjestu prebivališta kandidata.

Svaki kandidat može odustati od kandidature najkasnije 15 dana prije dana održavanja izbora.

Član 8

Republička izborna komisija sastavlja listu kandidata za predsjednika Republike u roku od 48 časova od isteka roka iz člana 7 stav 1 ovog Zakona.

Kandidati se, na listi kandidata, unose prema redosljedu koji se utvrđuje žrijebom koji sprovodi Republička izborna komisija u prisustvu ovlašćenih predstavnika podnosilaca predloga kandidata.

Član 9

Republička izborna komisija će odmah, po sastavljanju liste kandidata, a najkasnije 15 dana prije dana održavanja izbora, objaviti listu kandidata u „Sl. listu RCG“, u svim dnevnim listovima koji izlaze u Republici i na Radio- televiziji Crne Gore.

Ako neki od kandidata umre, u vremenu od objave liste, pa do 72 časa prije dana izbora, politička stranka umjesto njega može predložiti novog kandidata u kom slučaju se ne traže potpisi birača.

III. IZBOR PREDsjedNIKA REPUBLIKE

Član 10

Odredbe Zakona o izboru odbornika i poslanika koje se odnose na: izborno pravo, utvrđivanje i oglašavanje liste kandidata, predstavljanje kandidata, način organizovanja izbora, glasanje na biračkom mjestu i zaštitu izbornog prava, shodno se primjenjuju na izbor predsjednika Republike, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Član 11

Glasanje za izbor predsjednika Republike obavlja se glasačkim listićem.

Glasački listić sadrži: oznaku da se glasa za predsjednika Republike, prezime i ime kandidata onim redom kojim su unijeti u listu kandidata, naziv političke stranke, odnosno stranaka koje su predložile kandidata.

Ako je kandidat predložen od grupe građana, uz njegovo prezime i ime navodi se oznaka „nezavisni kandidat“.

Ispred imena kandidata stavlja se redni broj.

Svi glasački listići su iste veličine, oblika i boje i ovjerava ih Republička izborna komisija.

Član 12

Birač glasa tako što zaokružuje redni broj ispred imena kandidata za koga glasa.

Birač može glasati samo za jednog kandidata navedenog na glasačkom listiću.

Član 13

Nepopunjeni glasački listić, kao i glasački listić koji je popunjen tako da se sa sigurnošću ne može utvrditi za koga kandidata je birač glasao, smatra se nevažećim.

Nevažećim se smatra i glasački listić na kome je birač glasao za dva ili više kandidata odnosno na kome je dopisano ime novog kandidata.

Član 14

Po završenom glasanju birački odbor utvrđuje rezultate glasanja na biračkom mjestu i o tome izvještaj sa zapisnikom o radu dostavlja opštinskoj izbornoj komisiji, najkasnije u roku od 18 časova po zatvaranju biračkog mjesta.

Opštinska izborna komisija utvrđuje rezultate glasanja za teritoriju opštine i o tome izvještaj sa zapisnikom, najkasnije u roku od 12 časova, dostavlja Republičkoj izbornoj komisiji.

Član 15

Republička izborna komisija odmah po prijemu izvještaja od svih opštinskih izbornih komisija utvrđuje rezultate izbora za predsjednika Republike.

Član 16

Ako je na izborima za predsjednika Republike glasalo manje od polovine ukupnog broja građana Republike, upisanih u birački spisak, glasanje se ponavlja.

Ako na ponovljenom glasanju glasa manje od polovine ukupnog broja građana iz stava 1 ovog člana, ponavlja se cijeli izborni postupak.

Član 17

Za predsjednika Republike izabran je kandidat koji je dobio najveći broj glasova, pod uslovom da to predstavlja više od polovine birača koji su glasali.

Član 18

Ako ni jedan od kandidata ne dobije broj glasova predviđen u članu 17. ovog zakona, glasanje se ponavlja za 14 dana, i to između dva kandidata koji su dobili najveći broj glasova.

Ako neki od kandidata iz stava 1 ovog člana, odustane od izbora, pravo da bude ponovo biran stiče kandidat koji je sledeći po broju dobijenih glasova u prvom izbornom krugu.

U slučaju da zbog odustajanja kandidata koji, u smislu stava 2 ovog člana, imaju pravo učestvovati na ponovljenom izboru, ostane samo jedan kandidat, taj kandidat se smatra izabranim.

Na ponovnom izboru izabran je kandidat koji je dobio veći broj glasova. Ako na ponovnom izboru oba kandidata dobiju jednak broj glasova, ponavlja se cio izborni postupak.

Član 19

Ako jedan od kandidata koji ima pravo učestvovati na ponovljenom izboru

umre do dana ponovljenih izbora, cio izborni postupak se ponavlja.

Član 20

Republička izborna komisija objavljuje rezultate izbora za predsjednika Republike u „Sl. listu RCG“ i u sredstvima javnog informisanja.

Član 21

Sredstva za pokriće troškova za izbor predsjednika Republike obezbjeđuju se u budžetu Republike.

Kandidati za predsjednika Republike koji na izborima dobiju najmanje 10% glasova imaju pravo na jednaku naknadu troškova izborne propagande.

Visinu naknade iz stava 2. ovog člana, utvrđuje Vlada RCG, najkasnije 30 dana prije dana održavanja izbora.

IV. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 22

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaje da važi Zakon o izboru predsjednika i članova Predsjedništva SRCG („Sl. list SRCG“, br. 36/90).

Član 23

Ovaj Zakon stupa na snagu danom objavljivanja u „Sl. listu RCG“.

ZAKON O IZBORU PREDSJEDNIKA REPUBLIKE

(po kome će se održati Predsjednički izbori 11. maja 2003. godine)

(Objavljen u „Sl. listu RCG“, br. 11/03)

I OSNOVNE ODREDBE

Član 1

Predsjednika Republike Crne Gore (u daljem tekstu: predsjednik Republike) biraju građani na opštim izborima, neposredno i tajnim glasanjem, na vrijeme od pet godina.

Član 2

Pravo da bude biran za predsjednika Republike ima državljanin Crne Gore, koji je i državljanin državne zajednice Srbija i Crna Gora, koji je navršio 18 godina života i ima prebivalište na teritoriji Republike najmanje 24 mjeseca prije dana održavanja izbora.

Član 3

Izbore za predsjednika Republike raspisuje predsjednik Skupštine Republike Crne Gore, najkasnije 120 dana prije isteka mandata predsjednika Republike. Odlukom o raspisivanju izbora određuje se dan održavanja izbora. Od dana raspisivanja do dana održavanja izbora ne može proteći manje od 60 ni više od 90 dana.

Član 4

Postupak izbora predsjednika Republike sprovode Republička izborna komisija, opštinske izborne komisije i birački odbori, nadležni za izbore odbornika i poslanika.

II PREDLAGANJE KANDIDATA

Član 5

Kandidata za predsjednika Republike može predložiti politička stranka, odnosno grupa građana, na osnovu potpisa najmanje 1% birača od broja birača, računajući prema podacima o broju birača sa izbora koji su prethodili odluci o raspisivanju izbora. Pojedina politička stranka, odnosno grupa građana može predložiti jednog kandidata za izbor predsjednika Republike. Dvije ili više političkih stranaka mogu predložiti zajedničkog kandidata.

Član 6

Potpis birača za podršku kandidatu daje se u opštinskoj izbornoj komisiji, pred dva člana komisije, na propisanom obrascu. Obrazac iz stava 1 ovog člana sadrži: ime i prezime kandidata, datum rođenja, zanimanje, jedinstveni matični broj građana ili registarski broj lične karte i prebivalište. Isti obrazac sadrži ove podatke i za svakog potpisnika predloga. Birač može, svojim potpisom, podržati samo jednog kandidata za predsjednika Republike.

Član 7

Predlog kandidata za predsjednika Republike podnosi se Republičkoj izbornoj komisiji, najkasnije 20 dana prije dana određenog za održavanje izbora. Uz predlog iz stava 1 ovog člana podnosi se: pisana izjava kandidata da prihvata kandidaturu; potvrda o biračkom pravu kandidata; potvrda o prebivalištu kandidata; uvjerenje o državljanstvu; potpisi birača za podršku kandidatu. Kandidat može odustati od kandidature najkasnije 15 dana prije dana održavanja izbora.

Član 8

Republička izborna komisija utvrđuje listu kandidata za predsjednika Republike u roku od 48 časova od isteka roka iz člana 7 stav 1 ovog zakona. Redosljed na listi kandidata utvrđuje Republička izborna komisija žrijebom, u prisustvu ovlašćenih predstavnika podnosilaca predloga kandidata.

Član 9

Republička izborna komisija će odmah po utvrđivanju liste kandidata, a najkasnije 15 dana prije dana određenog za održavanje izbora, objaviti listu kandidata u »Službenom listu Republike Crne Gore«, u svim dnevnim listovima koji izlaze u Republici i na Radio i Televiziji Crne Gore. Ako neki od kandidata umre,

u vremenu od objavljivanja liste do dana određenog za održavanje izbora, politička stranka može predložiti novog kandidata, u kom slučaju se ne traže potpisi birača, a izbori se odlažu za 14 dana.

III IZBOR PREDsjedNIKA REPUBLIKE

Član 10

Odredbe Zakona o izboru odbornika i poslanika koje se odnose na: izborno pravo; utvrđivanje i oglašavanje liste kandidata; predstavljanje kandidata; način organizovanja izbora; oblik i sadržinu glasačkog listića; glasanje na biračkom mjestu i van biračkog mjesta i zaštitu izbornog prava shodno se primjenjuju na izbor predsjednika Republike, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Član 11

Glasanje za izbor predsjednika Republike vrši se glasačkim listićem. Glasački listić sadrži: oznaku da se glasa za predsjednika Republike; ime i prezime kandidata prema redosljedu utvrđenom na listi kandidata; naziv političke stranke, odnosno stranaka koje su predložile kandidata, a ako je kandidat predložen od grupe građana, uz njegovo ime i prezime navodi se oznaka »nezavisni kandidat«. Ispred imena kandidata stavlja se redni broj. Svaki glasački listić ovjeren je pečatom Republičke izborne komisije.

Član 12

Birač može glasati samo za jednog kandidata. Glasa se zaokruživanjem rednog broja ispred imena i prezimena kandidata za koga se glasa ili zaokruživanjem njegovog imena i prezimena. Birač koji nije u mogućnosti da glasa na biračkom mjestu (usljed starosti, invalidnosti, iznemoglosti ili bolničkog liječenja), a želi da glasa, obavijestiće o tome birački odbor. Zahtjev za glasanje putem pisma mora biti potpisan od strane tog birača.

Član 13

Nepopunjeni glasački listić, kao i glasački listić koji je popunjen tako da se sa sigurnošću ne može utvrditi za kojeg kandidata je birač glasao, smatra se nevažećim. Nevažećim se smatra i glasački listić na kome je birač glasao za dva ili više kandidata, odnosno na kome je dopisano ime novog kandidata.

Član 14

Po završenom glasanju birački odbor utvrđuje rezultate glasanja na birač-

kom mjestu i izvještaj o tome, sa zapisnikom o radu, dostavlja opštinskoj izbornoj komisiji, u roku od 12 časova od zatvaranja biračkog mjesta. Opštinska izborna komisija utvrđuje rezultate glasanja za teritoriju opštine i izvještaj o tome, sa zapisnikom o radu, dostavlja Republičkoj izbornoj komisiji, u roku od 12 časova od dostavljanja izvještaja sa biračkih mjesta.

Član 15

Republička izborna komisija utvrđuje privremene rezultate izbora za predsjednika, u roku od 12 časova od dostavljanja izvještaja opštinskih izbornih komisija.

Član 16

Republička izborna komisija utvrđuje konačne rezultate izbora za predsjednika, u roku od 12 časova od isteka roka za podnošenje prigovora, odnosno žalbi, odnosno od konačnosti ili izvršnosti odluka donešenih po prigovoru ili žalbi.

Član 17

Za predsjednika Republike izabran je kandidat koji je dobio više od polovine važećih glasova birača koji su glasali.

Član 18

Ako nijedan kandidat ne dobije broj glasova predviđen u članu 17 ovog zakona, organizuje se drugi izborni krug, za 14 dana. U drugom izbornom krugu birači glasaju za jednog od dva kandidata koji su dobili najveći broj glasova. U drugom izbornom krugu izabran je kandidat koji je dobio veći broj glasova. Ako u drugom izbornom krugu oba kandidata dobiju jednak broj glasova, glasanje se ponavlja između ta dva kandidata.

Član 19

Ako neki od kandidata iz člana 18 stav 2 ovog zakona odustane od izbora, pravo da učestvuje u drugom izbornom krugu stiće kandidat koji je sljedeći po broju dobijenih glasova u prvom izbornom krugu. U slučaju da zbog odustajanja kandidata koji, u smislu stava 1 ovog člana, imaju pravo učestvovati u drugom izbornom krugu ostane samo jedan kandidat, taj kandidat se smatra izabranim.

Član 20

Ako jedan od kandidata koji ima pravo učestvovati u drugom izbornom krugu umre do dana održavanja drugog izbornog kruga, cio izborni postupak se

ponavlja, a odluka o raspisivanju izbora donosi se u roku od 14 dana od dana smrti.

Član 21

Republička izborna komisija objavljuje konačne rezultate izbora za predsjednika Republike u »Službenom listu Republike Crne Gore« i u medijima.

Član 22

Predsjednički kandidati, partije ili koalicije koje ih predlažu nemaju pravo da kopiraju i zadrže korišćeni izborni materijal.

Član 23

Sredstva za pokriće troškova za izbor predsjednika Republike obezbjeđuju se u budžetu Republike. Kandidati za predsjednika Republike koji na izboru dobiju najmanje 5% glasova imaju pravo na jednaku naknadu troškova izborne propagande. Visinu naknade iz stava 2 ovog člana utvrđuje Vlada Republike Crne Gore, najkasnije 30 dana prije dana održavanja izbora.

IV KAZNE NE ODREDBE

Član 24

Ko predsjedničkom kandidatu ili političkoj stranci za potrebe kampanje omogući protivpravno korišćenje objekata, finansijskih sredstava, vozila, tehničkih sredstava i druge imovine Ministarstva unutrašnjih poslova, drugog ministarstva i državnog organa, pravosudnog organa, javnog preduzeća i ustanove, privredne organizacije u kojoj je država većinski vlasnik, Vojske i vojnih organa i organa lokalne samouprave kazniće se za krivično djelo kaznom zatvora do jedne godine.

Član 25

Ko iz organa i organizacija iz člana 24 ovog zakona protivpravno vrši pritisak ili uticaj na opredjeljenje zaposlenog, odnosno birača, da izađe ili ne izađe na izbore, pozove ga na odgovornost zbog glasanja ili neizlaska na glasanje ili zahtijeva od njega da kaže kako je glasao ili zašto nije glasao kazniće se za krivično djelo kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

V PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 26

Prve izbore za predsjednika Republike koji će se održati u skladu sa ovim zakonom sprovede organi za sprovođenje izbora imenovani u skladu sa odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika (»Službeni list RCG«, br. 46/02).

Član 27

Predstavljanje kandidata za prve izbore za predsjednika Republike koji će se održati u skladu sa ovim zakonom vršiće se u skladu sa Odlukom o pravilima predstavljanja kandidata za predsjednika Republike za vrijeme predizborne kampanje za izbore koji su raspisani za 22. decembar 2002. godine (»Službeni list RCG«, br. 66/02), a praćenje ostvarivanja prava kandidata u predizbornoj kampanji vršiće Odbor za praćenje rada javnih glasila u toku predizborne kampanje, imenovan Odlukom Skupštine Republike Crne Gore br. 02-2913/2 od 11. septembra 2002. godine.

Član 28

Stupanjem na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o izboru predsjednika Republike (»Službeni list RCG«, br. 49/92, 50/92 i 66/02).

Član 29

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanju u »Službenom listu Republike Crne Gore«.

PPVT METODA PREBROJAVANJA GLASOVA

Predsjednički izbori 22. decembar 2002. - 9. februar 2003. godine

S obzirom na činjenicu da je akcenat na predsjedničkim izborima u oba glasanja bio stavljen ne toliko na rezultat koliko na procenat izlaznosti glasača, Centar za monitoring CEMI sa partnerskom organizacijom Centrom za slobodne izbore i demokratiju CeSID je za razliku od prošlih Parlamentarnih republičkih izbora kada je sprovedeno potpuno paralelno prebrojavanje glasova (PVT - Parallel vote tabulation) odlučio da ovoga puta sprovede **parcijalno** paralelno prebrojavanje glasova tzv. PPVT (*partial parallel vote tabulation*). Procijenjeno je da je pomoću ove metode moguće veoma precizno utvrditi procenat izlaznosti glasača, što se pokazalo tačnim. CEMI je u okviru PPVT-a prikupljao podatke sa 337 biračkih mjesta što je daleko iznad uobičajenog broja za ovaj metod.

Obzirom na djelimično izmijenjene uslove i povećan rizik od greške poseban akcenat je stavljen na pripremnu fazu i trening posmatrača. U toku treninga svi posmatrači su dobili primjerak PPVT formulara koji je trebalo da ispune na izborni dan, a na svakom treningu je sprovedena simulacija pozivanja PPVT centra. Ponašanje posmatrača na dan izbora pokazalo je da je ovaj način treninga izuzetno efikasan i da umanjuje mogućnost greške na minimum.

Poboljšanje mreže posmatrača je takođe bio veoma važan segment u realizaciji projekta. Koordinator mreže je u saradnji sa PVT koordinatorom činio konstantan napor da unaprijedi mogućnosti mreže, ojača i učini efikasnijom komunikaciju između regionalnih i lokalnih koordinatora i posmatrača na terenu. Posebno je uzeta u obzir činjenica da se dio biračkim mjesta obuhvaćenih uzorkom nalazio van dometa mobilne telefonije što je dodatno otežavalo javljanje jednog broja posmatrača.

Centar za slobodne izbore i demokratiju - CeSID iz Beograda je poboljšao postojeći softver za unos podataka. Poseban softver i formulari su

kreirani za izbore u Crnoj Gori. CeSID je razvio reprezentativni uzorak koji je obuhvatio 337 biračkih mjesta. Ovaj uzorak je činio veći broj biračkih mjesta nego što je to uobičajeno za PPVT metodu. Ovo iz razloga da bi se obezbijedila što veća tačnost.

Na sam izborni dan CEMI je imao 20 operatera, telefonskih linija i kompjutera, što je bilo dovoljno za unos podataka u izuzetno kratkom vremenskom periodu.

CEMI je organizovao press konferencije tokom cijelog dana i one su bile zakazane za: 10h, 12h, 14h, 16h, 18h, 20h, 21h and 22h. Za svaku od njih PPVT centar je pored podataka o izlaznosti i na posljednjoj rezultata izbora obezbijedio grafičke prezentacije predstavljenih podataka.

Na prvom glasanju rezultati do kojih su CEMI i CeSID došli u potpunosti su se poklopili sa onima koje je predstavila Republička izborna komisija, kako što se tiče izlaznosti tako i procenta glasova koje je pojedinačno osvojio svaki kandidat.

Na ponovljenom glasanju 9. februara 2003. godine CEMI i CeSID, kao i Republička izborna komisija imali su određenih problema. Naime, zbog loših vremenskih uslova određeni broj biračkih mjesta u Republici nije otvoren. Pošto su neka od tih biračkih mjesta bila uvrštena u uzorak koji je razvio CeSID, a nije bilo vremena da se ona zamijene, uzorak je smanjen za više od 30 biračkih mjesta, a to se djelimično odrazilo na tačnost rezultata. Greška do koje je došlo na ponovljenom glasanju iznosila je 3‰ (0.3 procenata) kad je u pitanju izlaznost glasaša, a prosječno 4‰ (0.4 percents) kad je u pitanju procenat glasova koji su kandidati pojedinačno dobili.

Kao što je već istaknuto rezultati do kojih su došli CEMI and CeSID (posebno na prvom glasanju) bili su mnogo bliži zvaničnim rezultatima nego na prethodnim izborima. Uzimajući u obzir sve probleme, vremenske uslove, kao i probleme koje su posmatrači imali prilikom javljanja u PPVT centar, može se zaključiti da je prvobitna procjena bila dobra i da se u konkretnom slučaju ovih Predsjedničkih izbora u Crnoj Gori PPVT metoda pokazala kao odličan izbor.

Centar za
monitoring

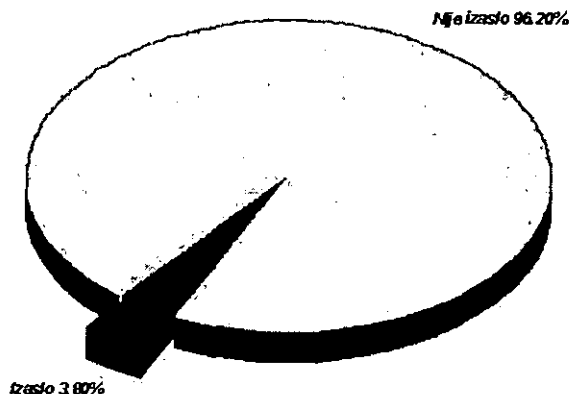
22. Decembar 2002.

Izlaznost u 9:30

1+1=2 CeSIND
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih birača 456,981

Izšlo oko 17,400 birača

www.cemi.cg.yu

067/1661

Centar za
monitoring

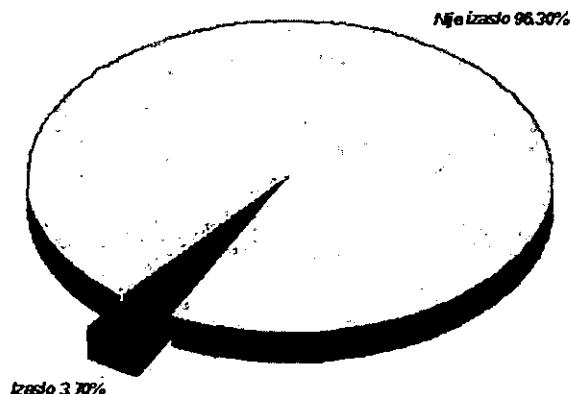
9. Februar 2003.

Izlaznost u 9:30

1+1=2 CeSIND
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih birača 450,337

Izšlo oko 16,700 birača

www.cemi.cg.yu

067/1661

Centar za monitoring

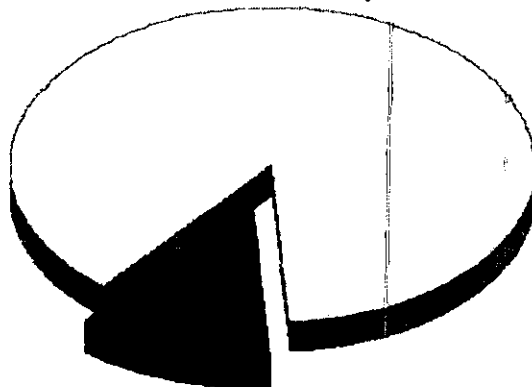
22. Decembar 2002.
Izlaznost u 11:30

Ukupno upisanih birača 456,981

Izšlo oko 55,800 birača

Nije izšlo 87.00%

Izšlo 12.20%

www.cemi.cg.yu

067/1661

Centar za monitoring

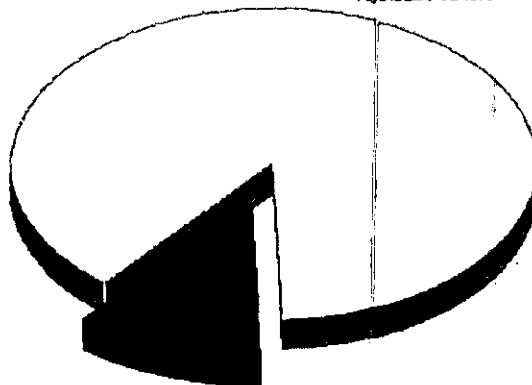
9. Februar 2003.
Izlaznost u 11:30

Ukupno upisanih birača 450,337

Izšlo oko 52,200 birača

Nije izšlo 88.40%

Izšlo 11.60%

www.cemi.cg.yu

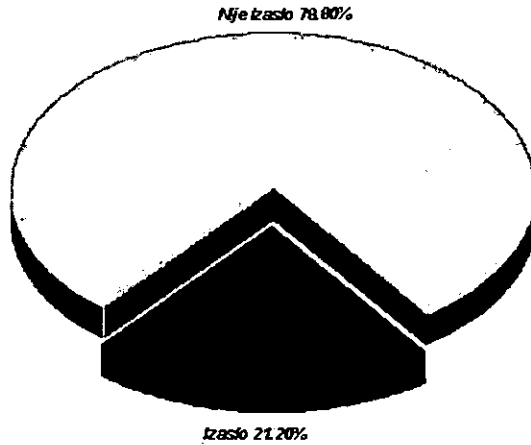
067/1661

centar za
monitoring

22. Decembar 2002.
Izlaznost u 13:30

1+1=2 CeSID
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih biraca 456,981
Izaslo oko 96,900 biraca

www.cemi.cg.yu

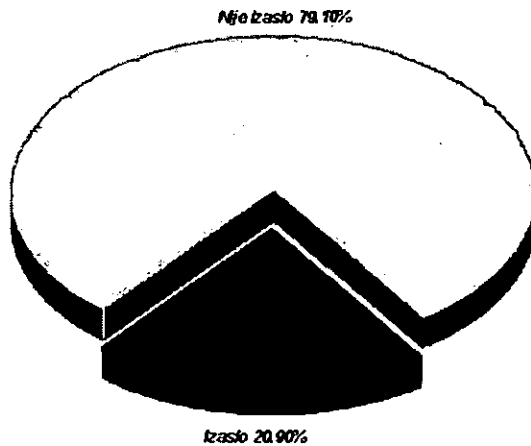
067/1661

centar za
monitoring

9. Februar 2003.
Izlaznost u 13:30

1+1=2 CeSID
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih biraca 450,337
Izaslo oko 94,100 biraca

www.cemi.cg.yu

067/1661

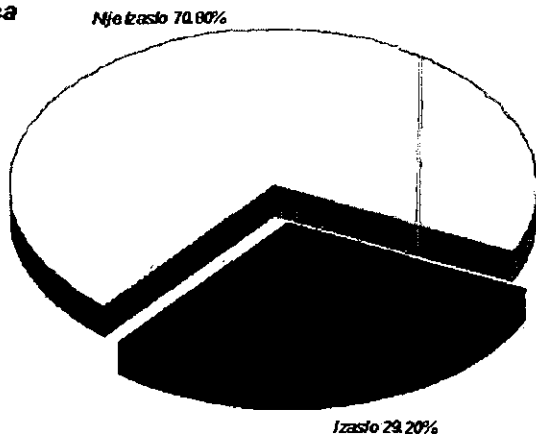

22. Decembar 2002.
Izlaznost u 15:30

Ukupno upisanih biraca 456,981

Izšlo oko 133,400 biraca

www.cemi.cg.yu

067/1661

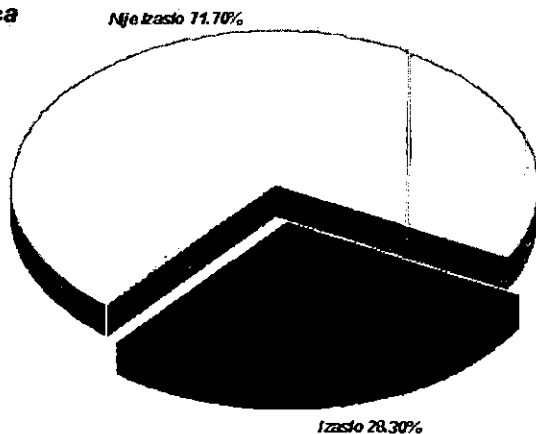

9. Februar 2003.
Izlaznost u 15:30

Ukupno upisanih biraca 450,337

Izšlo oko 128,400 biraca

www.cemi.cg.yu

067/1661

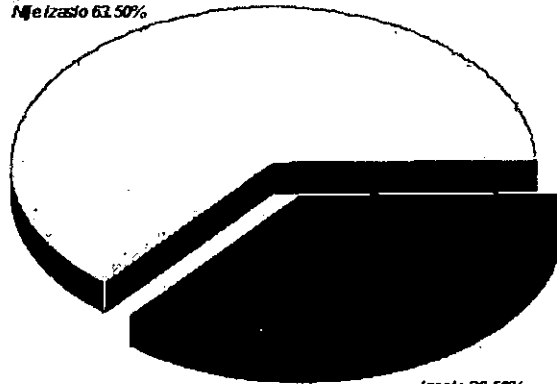
centar za
monitoring

22. Decembar 2002.
Izlaznost u 17:30

CeSID
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih birača 456,981
izšlo oko 166,800 birača

Nije izšlo 63.50%

Izšlo 36.50%

www.cemi.cg.yu

067/1661

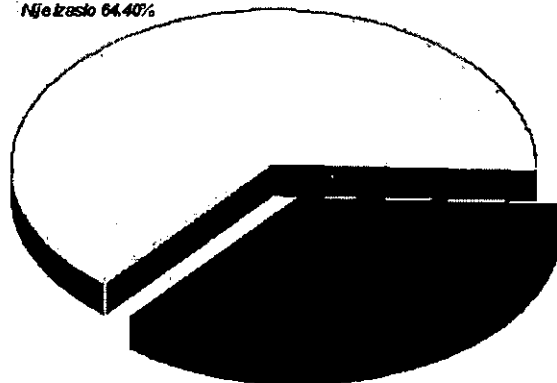
centar za
monitoring

9. Februar 2003.
Izlaznost u 17:30

CeSID
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih birača 450,337
izšlo oko 160,300 birača

Nije izšlo 64.40%

Izšlo 35.60%

www.cemi.cg.yu

067/1661

Centar za monitoring

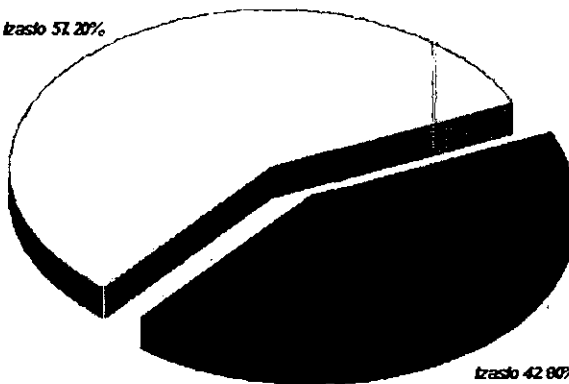
**22. Decembar 2002.
Izlaznost u 19:30**

Ukupno upisanih birača 456,981

Izšlo oko 195,600 birača

Nije izšlo 51.20%

Izšlo 42.80%

www.cemi.cg.yu

067/1661

Centar za monitoring

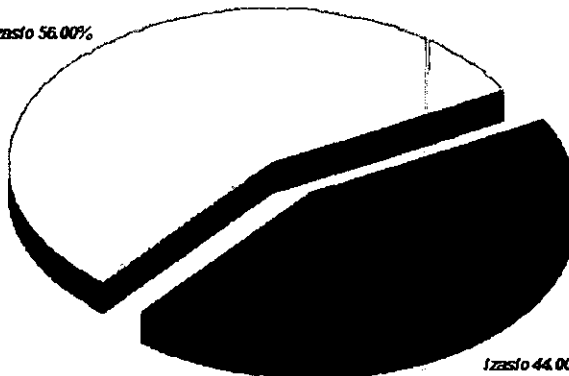
**9. Februar 2003.
Izlaznost u 19:30**

Ukupno upisanih birača 450,337

Izšlo oko 198,200 birača

Nije izšlo 56.00%

Izšlo 44.00%

www.cemi.cg.yu

067/1661

centar za
monitoring

22. Decembar 2002.

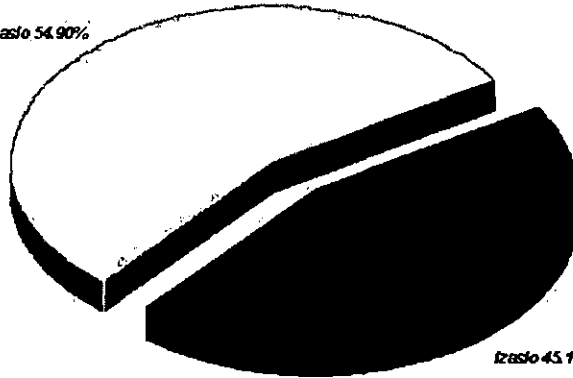
Izlaznost u 20:30

1+1=2 CeSID
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih biraca 456,981

Izšlo oko 206,100 biraca

Nije izšlo 54.90%

Izšlo 45.10%

www.cemi.cg.yu

067/1661

centar za
monitoring

9. Februar 2003.

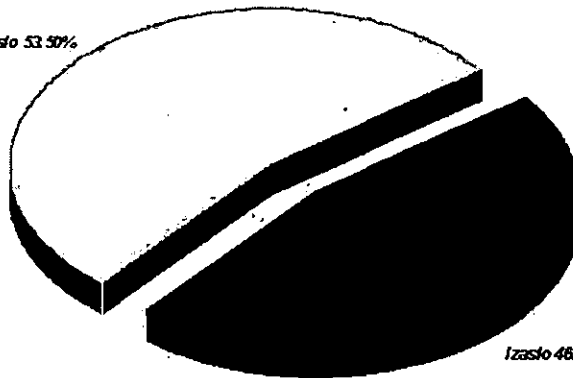
Izlaznost u 20:30

1+1=2 CeSID
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRACIJU

Ukupno upisanih biraca 450,337

Izšlo oko 209,400 biraca

Nije izšlo 53.50%

Izšlo 46.50%

www.cemi.cg.yu

067/1661

Izveštaj sa predsjedničkih izbora u Crnoj Gori, prvo i ponovljeno glasanje, 22. decembar 2002. - 9. februar 2003.

Centar za monitoring

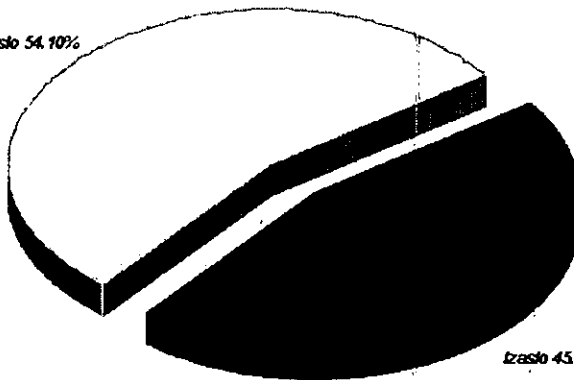
**22. Decembar 2002.
Izlaznost u 21:00**

Ukupno upisanih biraca 456,981

Izšlo oko 209,800 biraca

Nije izšlo 54,10%

Izšlo 45,90%

www.cemi.cg.yu

067/1661

Centar za monitoring

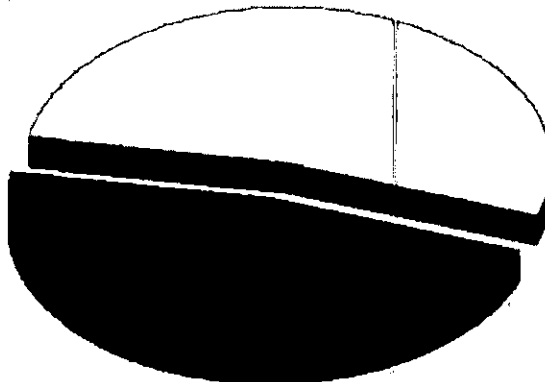
**9. Februar 2003.
Izlaznost u 21:00**

Ukupno upisanih biraca 450,337

Izšlo oko 212,100 biraca

Nije izšlo 52,90%

Izšlo 47,10%

www.cemi.cg.yu

067/1661

Izveštaj o toku izbora i izbornoj proceduri

Predsjednički izbori 22. decembar 2002. godine i 9. februar 2003. godine

U okviru projekta građanskog nadgledanja Predsjedničkih izbora od 22. decembra 2002. godine, kao i prilikom ponovljenog glasanja 9. februara 2003. godine Centar za monitoring je izvršio analizu izbornih propisa i ispratio rad organa za sprovođenje izbora. Takođe, na sami dan izbora posmatrači CEMI-ja su bilježili nepravilnosti koje su primijećene u procesu glasanja.

Osnovni utisak jeste da su ovi izbori protekli mirno, bez značajnijih nepravilnosti koje bi mogle da utiču na regularnost izbora.

Kao i na prošlim izborima, posmatrači su se suočili sa preprekama u radu koje su »proizašle iz zakona«. Na prošlim je to bio član 71a Zakona o izboru odbornika i poslanika u kome se po tumačenju pojedinih biračkih odbora posmatračima nije dozvoljavalo da vode bilo kakve evidencije, što je bilo u suprotnosti sa zvaničnim mišljenjem Republičke izborne komisije koja je smatrala da se evidencija koja se zakonom zabranjuje odnosi samo na to ko je glasao i za koga je glasao. Sve ostale podatke o toku izbora mogu se unositi u posmatračke zapisnike.

Prilikom prvog glasanja (22. decembra 2002. godine) prepreka za rad posmatrača je nađena u članu 63, stav 2 Zakona o izboru odbornika i poslanika u kome se kaže: »Na dan izbora, prije otvaranja biračkih mjesta, zabranjeno je objavljivanje prethodnih rezultata ili procjena rezultata izbora.«

Naime, Republička izborna komisija je smatrala da bi objavljivanje procenata izlaznosti građana (od koje u slučaju ovih konkretnih izbora zavisi i konačan rezultat) sa jedne strane bilo kršenje zakona, a sa druge da bi, moguće, ugrozilo izborni proces jer bi, vidjevši procjene posmatrača, članovi političkih partija mogli izvršiti pritisak na birače da izađu ili ne izađu na izbore.

Zvaničan stav Republičke izborne komisije koji je preporučen posmatračima bio je: izlaznost ne treba objavljivati! Republička izborna komisija je saopštila da je na svojim konferencijama za štampu u toku izbornog dana neće objavljivati. Takođe, u izjavama za štampu dovedeno je u pitanje pravo nevladinih organizaci-

ja koje se bave posmatranjem izbora da u javnosti saopštavaju podatke dobijene od svojih posmatrača sa biračkih mjesta.

Smatrali smo da ovi argumenti ne stoje iz više razloga. Prije svega, nevladine organizacije su na svim dosadašnjim izborima koje su pratile saopštavale podatke o izlaznosti građana u toku dana i to tada nije bilo kršenje zakona. Zakon se ne može kreativno tumačiti od prilike do prilike i od potrebe do potrebe bez obzira na specifičnosti uslova u kojima se izbori sprovode.

Takođe, Republička izborna komisija je na izborni dan na nekoliko svojih konferencija saopštavala podatke o izlaznosti. Postavilo se pitanje da li je i to kršenje zakona.

Smatrali smo da podaci koji se građanima prezentuju ne dovode do mogućih konfrontacija i sukoba već doprinose transparentnosti izbora. Na taj način građani imaju pune informacije od strane nezavisnog subjekta i manje su podložni mogućim manipulacijama od strane učesnika izbora. Neosnovano je nevladinim organizacijama prebacivati odgovornost za moguće incidente koje izazovu članovi pojedinih političkih partija.

Takođe, propis koji dozvoljava posmatračima da saopštavaju rezultate svojih posmatranja može se naći u Kopenhaškom dokumentu koji obavezuje i našu zemlju, međutim, naći propis koji to zabranjuje nije moguće. Pri tome se pozivamo i na Ustav čl. 13.

Podsjećamo da je osnovna funkcija posmatrača ne da svoje informacije zadrže za sebe već da ih prenesu ostalim građanima koji objektivno ne mogu svi biti na biračkim mjestima. Oduzimanjem prava da saopštavaju svoje nalaze obesmišljava se misija posmatrača.

Rad opštinskih izbornih komisija i biračkih odbora ovog puta protekao je bez značajnih problema.

Specifičnost ponovljenog glasanja 9. februara 2003. godine bila je neotvaranje 72 biračka mjesta radi loših vremenskih prilika. Na tim biračkim mjestima bilo je upisano ukupno 6662 birača koja nisu mogla glasati. Republička izborna komisija je odlučila da se glasanje na ovim mjestima ne ponovi iz razloga što ti glasovi ne mogu uticati na uspjeh izbora i što se oni svakako moraju ponoviti. Na ovu odluku RIK-a grupa građana se žalila Ustavnom sudu, međutim, njihova žalba je odbijena.

NEPRAVILNOSTI U RADU BIRAČKIH ODBORA

Centar za monitoring je primijetio sljedeće grupe nepravilnosti:

1. Problemi posmatrača

I ovoga puta su se ponovili slučajevi nepuštanja posmatrača na biračka mjesta i odbijanja da im se daju podaci. Međutim, moramo istaći da je broj ovakvih slučajeva gotovo zanemarljiv i da je uz pomoć opštinskih izbornih komisija koje su nam izlazile u susret brzo rješavan. Iz toga zaključujemo da se građansko nadgledanje izbora uspješno inkorporiralo u izborni proces i da su građanski posmatrači napokon prihvaćeni kao doprinos transparentnosti i regularnosti izbora, a ne kao neprijateljski elemenat.

2. Na samim biračkim mjestima i u krugu od 50 m primijećen je propagandni materijal predsjedničkih kandidata.

3. Kršenje procedure glasanja:

Najznačajnija kršenja procedure sastojala su se u nekorišćenju kontrolne lampe za provjeru da li je birač već glasao, te izgovaranje imena birača na glas. Ova posljednja pojava je bila masovna iz čega zaključujemo da zakonsko pravilo nije zaživjelo u praksi. Smatramo da je ovo kršenje imalo posebnu težinu na ovim izborima zbog njihove specifičnosti, te pritiska na glasače. Takođe, primjećena je pojava iznošenja biračkog materijala van biračkog mjesta radi glasanja.

4. Zatvaranje biračkog mjesta prije završetka glasanja.

Prilikom prvog glasanja 22. decembra 2002. godine biračko mjesto broj 108, OŠ Savo Kažić, Gradac u Podgorici zatvoreno je u 19:00 časova, nakon što su se članovi biračkog odbora dogovorili da nema više potrebe da budu tu jer je glasao »svako ko je mislio«. Ovo je bila izuzetno teška povreda procedure glasanja, pa smo smatrali da je glasanje na tom biračkom mjestu trebalo ponoviti. Slična situacija se ponovila i prilikom ponovljenog glasanja 9. februara na biračkom mjestu «OŠ Boško Božo Radulović» u Podgorici, kada je ovo zatvoreno u 20:40, dakle 20 minuta prije zakonom predviđenog vremena.

FINANSIRANJE PREDSEDNIČKIH KANDIDATA

Prema članu 21 Zakona o izboru Predsjednika Republike predviđeno je da se sredstva za pokriće troškova izbora Predsjednika Republike obezbjeđuju u budžetu Republike. Kandidati za predsjednika Republike koji na izborima dobiju najmanje 10% glasova imaju pravo na jednaku nadoknadu troškova izborne propagadne. Visinu naknade iz stava dva ovog člana utvrđuje Vlada RCG.

Smatramo da je ova odredba neadekvatna, te da predsjedničke kandidate stavlja u neravnotežan položaj favorizujući kandidate velikih partija. Na ovaj na-

čin nijedan kandidat ne dobija sredstva unaprijed za svoju kampanju, za razliku od izbornih lista za parlamentarne i lokalne izbore. Stav Centra za monitoring CE-MI je da ovu odredbu treba mijenjati, te da ukupno određena sredstva za nadoknadu troškova predizborne kampanje treba podijeliti u dvije cjeline:

Prvu, u iznosu od 30 % ove sume, koja bi se ravnopravno podijelila svima kandidatima koji imaju potvrđene kandidature, ravnopravno, dok bi se preostalih 70% podijelilo kandidatima koji osvoje više od 3%, u iznosu koji je proporcionalan broju osvojenih glasova. Na ovaj način bi se stvorili ravnopravni uslovi za sve kandidate.

**PREDSJEDNIČKI IZBORI 2003.
NEOTVORENA BIRAČKA MJESTA**

Opština	broj biračkih mjesta	broj glasača	broj otvorenih biračkih mjesta	broj novootvorenih biračkih mjesta	biračka mjesta	broj birača na biračkim mjestima koja nijesu otvorena
Bijelo Polje	94	38479	91	3	52 Barice - 147 4 2. Negobratina - 78 70. Stožer - 203	428
Pljevlja	93	27659	76	17	28. Kuća Bogdana Ječmenice u Crnom vrhu - 67 35. Kuća poc. Arsenija Lacmanovića u Crnobaru - 47 39. OŠ u Šljivanskom - 126 50. Kuća Miletić Milorada u Đulima - 44 54. Kuća Živkovića	1475

Opština	broj biračkih mjesta	broj glasača	broj otvorenih biračkih mjesta	broj novootvorenih biračkih mjesta	biračka mjesta	broj birača na biračkim mjestima koja nijesu otvorena
					u Gromilama - 50 55. OŠ u Kovačevićima- 100 57. OŠ u Srečanju - 49 58. Kuća Srndović Mileve u Planjskom - 50 59. OŠ u Brdimu - 87 60. Omladinski dom na Potrkuši - 58 61. OŠ u Ograđenici - 70 62. OŠ u Slatini 70 63. OŠ u Jelovom panju - 70 64. OŠ Tocak - Bobovo - 70 74. Kuća Svetozara Terzića u Pandurici - 84 81. Kuća Radosava Tomića u Gornjoj Vrulji - 84 83. OŠ U Matarugama - 227	
Žabljak	22	3479	2	20	2. Njegovuda OŠ Vuk Knežević- 328 3. Pašino polje kuća Sava Aleksića- 31 4. Rasova kuća Zelena Novakovića- 63 5. Novakovići zgrada OŠ- 67 6. Krš zgrada OŠ- 101 7. Javorovača kuća Miladina Šljivčanina - 39	1842

Izveštaj sa predsjedničkih izbora u Crnoj Gori, prvo i ponovljeno glasanje, 22. decembar 2002. - 9. februar 2003.

Cemi

Opština	broj biračkih mjesta	broj glasača	broj otvorenih biračkih mjesta	broj novootvorenih biračkih mjesta	biračka mjesta	broj birača na biračkim mjestima koja nijesu otvorena
					8. Brajkovača zgrada OŠ - 56 9. Studenca kuća Božidara Kneževića- 44 10. Motički gaj kuća Branka Stijepovića - 67 11. Virak zgrada OŠ - 229 12. Tepca zgrada omladinskog doma -51 13. Mala Crna Gora zgrada omladinskog doma - 116 14. Podgora zgrada omladinskog doma-114 15. Tepačko polje kuća Radosava Lauševića - 48 16. Nadgora kuca Vojislava Obradovića - 17 17. Šumanovac kuća Dragiše Ostojića-48 18. Junca do kuca Tadije Ostojića - 52 19. Borije kuća kafana Rajka Stevovića - 128 20. Pitomine objekat ski centra Durmitor - 106 21. Uskoci zgrada omladinskog doma-137	
Šavnik	23	2401	17	6	10. Škola u Grabovici - 37 12. Škola u Slatini- 84 21. Škola u Gornjoj Bukovici - 112 13. Škola u Bijeloj - 148	757

Opština	broj biračkih mjesta	broj glasača	broj otvorenih biračkih mjesta	broj novootvorenih biračkih mjesta	biračka mjesta	broj birača na biračkim mjestima koja nijesu otvorena
Plužine	28	3373	7	21	22. Škola u Donjoj Bukovici - 96 17. Škola u Strugu - 91 3. Škola u Smriječna - 91 5. Škola u Boricje - 61 6. U domu Miloševića - 95 7. Škola na Brljevu - 23 8. Škola u Donjim Breznima - 226 9. Škola u Gornjim Breznima - 37 12. Škola u Bezuju - 80 13. Mjesna kancelarija Dubljevici - 54 14. Škola u Borkovićima - 109 15. Škola u Pišcu - 122 16. Škola u Trsi - 66 17. Škola na Gornjem unču - 65 18. Škola u Nedajnom - 24 19. Škola u Barnom dolu - 41 20. Škola u Nikovićima - 72 21. Kuća Danila Radovića u Jerinićima - 43 22. Dom u Crkvičkom polju - 85 23. Dom u Podbrijegu - 72 25. Škola u Orahu - 135 26. AD B. Pivljanin Muratovića - 91	1667

Ceni

Opština	broj biračkih mjesta	broj glasača	broj otvorenih biračkih mjesta	broj novootvorenih biračkih mjesta	biračka mjesta	broj birača na biračkim mjestima koja nijesu otvorena
					27. Škola u Ravnom - 75	
Cetinje	36	14734	35	1	5. Zadrudni dom Čeklići - 58	58
Nikšić	132	53745	126	6	66. Dom MZ Koprivice - 61 67. OŠ Somina - 69 68. Zgrada OŠ Dubočka - 132 86. Dom Donje Crkvice - 81 87. OŠ Crkvice Kovači - 25 88. Kuća Milana Đedovića - 67	435

PREDSJEDNIČKI IZBORI
22. DECEMBAR 2002. GODINE – 9. FEBRUAR 2003. GODINE

ODNOSI SA JAVNOŠĆU

PR tim Centra za monitoring CEMI postarao se da i tokom ovih predsjedničkih izbora javnost bude adekvatno i pravovremeno informisana kako o dešavanjima povodom samih izbora tako i o aktivnostima CEMI-ja. Pri tome je pored već uhodanih načina komunikacije sa javnošću putem medija i dobro posjećenog web-sajta, pripremljena i jedan novi servis.

WWW.DAN.CG.YU

ПОСРЕДСТВО ПОНУЂАВАМ, 22. ДЕЦЕМБАР 2002. В ГОДОНА ВУЈАНОВИЋИ ИЛИЈА О. СТОЈАНОВИЋИ СРЕДИ ТОДРАЋИ ИЛИЈА 1450-7943

ИЗБОРИ ПРОПАЛИ
ДНЕВНЕ НОВИНЕ

У ЈАНУАРУ ПОНОВО НА БИРАЛИШТА

ИЗБОРИ ПРОПАЛИ, Страна 3
ВУЈАНОВИЋ
ПОБИЈЕДИ

КОНЦЕНТРАЦИЈА
 monitoring

Коначна процјена
 излазности

112 C&SD

up up око 456,931 бирача
 up. иза око 209,830 бирача

112 C&SD

Izvjestaj sa predsjedničkih izbora u Crnoj Gori, prvo i ponovljeno glasanje, 22. decembar 2002. - 9. februar 2003.

POZOVITE 1661!

MONET i CEMI će vas obavijestiti o trenutnom procentu izašlih i nezvaničnim preliminarnim rezultatima.

MONET IZBORI-INFO

067 1661

Nedjelja, 9. februara, od 10.00h do objavljivanja zvaničnih rezultata

Naša mreža. NET

Saradnja sa MONET-om

Da bi obogatio ponudu, te učinio informacije bržima i dostupnijima svim građanima Crne Gore, CEMI se odlučio na saradnju sa prvim crnogorskim operaterom mobilne telefonije MONET-om.

Zahvaljujući posebno obezbijedenom telefonskom servisu građani su bili u mogućnosti da tokom cijelog izbornog dana saznaju trenutni odziv građana pozivom na broj 067/1661. Monet je i do sada imao sličan servis, ali je ovoga puta odlučio da brzinu i tačnost svojih podataka povjeri Centru za monitoring. Podaci su na servisu ažurirani kako su pristizali u CEMI-jev PPVT centar. O uspješnosti ove saradnje najbolje govori broj poziva koji je MONET zabilježio na dan izbora.

Press konferencije

Oba puta PR tim je napravio istu koncepciju dnevnih press konferencija. One su organizovane u 10h, 12h, 14h, 16h, 18h, 20h, 21h and 22h. Na svakoj od njih gradani su informisani o trenutnoj izlaznosti birača i zabilježenim nepravilnostima, a na posljednjim su saopštene CEMI-jeve projekcije rezultata. Za svo vrijeme izbornog dana CEMI-jev PR koordinator i ostali članovi tima su stajali na raspolaganju novinarima za pitanja i objašnjenja. Ono što je još jedna novina u odnosu na prethodne izbore je i to da je za svaku od press konferencija obezbijeđen grafički prikaz podataka koji je projektovan na video bimu.

Na predsjedničkim izborima svoje novinare u CEMI-jevom press centru akreditovali su: MBC TV, IN TV, RTV CG, TV Montena, RTV Pink, TV Elmag, RTS, MINA, BETA, SRNA, Publika, Dan, Blic, Glas Crnogorca, Pobjeda, Vijesti, Radio Free Europe, Elmag radio, Radio D, Antena M i Montena radio.

Završna press konferencija je organizovana oba puta dan poslije izbora i već na njoj novinarima su pored umenog obraćanja koordinatora i saradnika CEMI-ja podijeljeni pismeni izvještaji o toku izbora i prijedlozima za dalji proces.

4. NOVEMBAR

Актуелности

ЦЕНТАР ЗА МОНИТОРИНГ ПОЗВАО ГРАЂАНЕ ДА ИЗАЂУ НА ИЗБОРЕ

За сваки изборни круг 1,5 милиона еура

ОСЛАБИВАЊЕ РЕЗУЛТАТА СВАКИХ ДВА САТА. Са јучерашње конференције за новинаре

Понедељак, 20. децембра - Центар за мониторинг (ЦЕМИ) позвао грађане да изађу на председничке изборе. Ште 1,5 милиона еура за сваки изборни круг које је највише износило 1,5 милиона еура. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу.

успјех, чине ће бити без резултата потрошено три милиона еура, каже је Стојановић. - Интервиста је да изјави политичка партија није имала да учествује у раду изборних органа. То значи да ће бити број милиона еура и милиона еура. ЦЕМИ позива грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу.

РПГ да ли је повољан, не изјављује председник изборног надзора. Како су финансијски изборни доноси и парламентарни избори у овој години. ЦЕМИ позива грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу.

Први резултати одмах након затварања бирачких мјеста

ЦЕМИ је акредитовао 1231 новинара, а током изборног дана било је издатих 48 новинарских изјава. Највише изјава је издало Београдско медијско савезно удружење. Први резултати избора су позитивни. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу.

Подаци на веб сајту

Грађанима на сваком изборном дану могу да се види све податке о изборном процесу на веб сајту Центра за мониторинг. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу.

утицај. Држао је Стојановић, председник изборног надзора. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу. ЦЕМИ је позвао грађане да изађу на изборе у сваком изборном кругу.

У БЕОГРАДУ ПОЧЕЉУ МЕЂУНАРОДНЕ ПОСРЕДНИЧКО-СТУДИЈЕ ЈУРАВО ЕВРОПСКЕ

ПРЕДСЈЕДНИК СКУПШТИНЕ СРБИЈЕ НАТАША МИЉЕВИЋ

БЕОГРАДСКИ НАДНОСКИ СТАНИСЛАВ ХОНЕВЕР НАЈДАНК

Izveštaj sa predsjedničkih izbora u Crnoj Gori, prvo i ponovljeno glasanje, 22. decembar 2002. - 9. februar 2003.

Web site www.cemi.cg.yu

Kako je već postalo uobičajeno web site Centra za monitoring igra značajnu ulogu u medijskoj prezentaciji aktivnosti organizacije, posebno u toku izbora. Na izborne dane (22. decembra 2002. i 9. februara 2003. godine) posjetioci sajta su bili informisani o svim podacima koji su i kako su pristizali u PPVT centar. Prilikom prvog glasanja sajt je zabilježio 7.000 posjeta, a prilikom ponovljenog, u skladu sa opadanjem interesovanja za izbore, 5.000 posjeta.

Već narednog dana na sajtu su bili dostupni puni pojedinačni izvještaji koordinatora za pojedine oblasti (PPVT, izborna procedura, mreža, pr...) zajedno sa konačnim izvještajem koji je podijeljen novinarima na konačnoj press konferenciji. Takođe, na sajtu su se mogli i mogu se naći svi pravni propisi vezani za izbore.

Pr predsjedni izbori 2003.
Komparacija osvojenih glasova po kandidatima na Predsjedničkim izborima 2003. i 2002.

Komparacija osvojenih glasova po kandidatima na Predsjedničkim izborima 2003. i 2002.			
Kandidat	Predsjednički izbori 2003. Osvojeni glasovi u %	Predsjednički izbori 2002. Osvojeni glasovi u %	Razlika u %
Obrad Marković	0,4	0,8	0,4
Milan Milo Radunović	1,6	1,4	0,2
Dražen Hajduković	6,8	5,9	0,9
Filip Vujanović	82,0	83,9	1,9
Milan Spasić	0,5	0,5	0,0
Milivoje Bakić	0,4	0,4	0,0
Ilija Đermanović	0,4	0,4	0,0
Mihailo Milo Marković	0,2	0,2	0,0
Jovan Pejić	0,5	0,8	0,3
Aleksandar Vasiljević	4,1	3,0	1,1
Dorđe Milić	0,1	0,1	0,0
Upisano glasača	Ukupno upisanih 456 901 - 450 337 mogućnost da glasa	456 981	5644
Glasalo u %	47,5 (od 450 337 glasača)	45,9	1,6
Glasalo u apsolutnim vrijednostima	217 142	209 596	7546
Važećih listića u %	96,7	97,4	0,7
Nevažebnih listića u %	3,3	2,6	0,7

ZASTUPLJENOST POJEDINIH ORGANIZACIJA I INSTITUCIJA U MEDIJIMA NA DAN IZBORA 22. DECEMBRA 2002.

	CEMI I CESID		CDT		RIK		UKUPNO PO TV
	min.	%	min.	%	min.	%	
TV CG 1	16	25.81	17	27.42	29	46.77	62
MONTENA	46	63.89	9	12.5	17	23.61	72
TV PINK	13	100	0	0	0	0	13
MBC	40	54.79	29	39.73	4	5.479	73
TV IN	11	24.44	29	64.44	5	11.11	45
UKUPNO	126	47.55	84	31.7	55	20.75	265

	CEMI I CESID		CDT		RIK		UKUPNO PO NOVINAMA
	cm2	%	cm2	%	cm2	%	
BORBA	175	92.11	0	-	15	7.895	190
DANAS	155	81.58	0	-	35	18.42	190
VEC. NOVOSTI	24	100	0	-	0	-	24
UKUPNO	354	87.62	0	-	50	12.38	404

	CEMI I CESID		CDT		RIK		UKUPNO PO NOVINAMA
	cm2	%	cm2	%	cm2	%	
POBJEDA	135	50	135	50	0	0	270
DAN	450	77.59	55	9.483	75	12.93	580
VIJESTI	235	53.41	205	46.59	0	0	440
PUBLIKA	405	66.94	200	33.06	0	0	605
UKUPNO	1225	64.64	595	31.4	75	3.958	1895

Izvištaj sa predsjedničkih izbora u Crnoj Gori, prvo i ponovljeno glasanje, 22. decembar 2002. - 9. februar 2003.

**ZASTUPLJENOST POJEDINIH ORGANIZACIJA I INSTITUCIJA U
MEDIJIMA NA DAN PONOVLJENOG GLASANJA 9. FEBRUARA 2003.**

	CEMI I CESID		CDT		RIK		UKUPNO PO TV
	min	%	min	%	min	%	
TV CG 1	23.5	35.88	20	30.53	22	33.59	65.5
MONTENA	47	74.02	8.5	13.39	8	12.6	63.5
ELMAG	10.5	42.86	7	28.57	7	28.57	24.5
TV IN	20.5	64.06	5	15.63	6.5	20.31	32
TV MBC	21	63.64	10	30.3	2	6.061	33
PINK	0	0	3	100	0	0	3
UKUPNO	122.5	55.3	53.5	24.15	45.5	20.54	221.5

SADRŽAJ

<i>Pravno-politički okvir i učinci Predsjedničkih izbora u Crnoj Gori - 22. decembar 2002 - 09. februar 2003.</i>	<i>strana 11</i>
<i>Zakon o izboru predsjednika Republike (po kome su održani Predsjednički izbori Decembar 2002 - Februar 2003.)</i>	<i>strana 20</i>
<i>Zakon o izboru predsjednika Republike (po kome će se održati Predsjednički izbori 11. maja 2003.)</i>	<i>strana 25</i>
<i>PPVT metoda prebrojavanja glasova</i>	<i>strana 31</i>
<i>Izveštaj o toku izbora i izbornoj proceduri</i>	<i>strana 41</i>
<i>Odnosi sa javnošću</i>	<i>strana 49</i>

GRADANSKO

NAZGLEĐANJE

IZBORA

*Izveštaj sa Predsjedničkih izbora u Crnoj Gori
prvo i ponovljeno glasanje*

- 22. decembar 2002 - 9. februar 2003. -